

PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2015).

La catalanofonia.

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 184 p.

La catalanofonia, de Miquel Àngel Pradilla, és un compendi molt adequat per entendre d'una manera totalment actualitzada la situació sociolingüística del català. Entenem per *catalanofonia* l'espai geogràfic en què es parla la llengua catalana, sent un terme instrumental deslligat de la càrrega política i identitària d'altres termes com *catalanitat* o *Països Catalans*. Hi ha dos aspectes generals molt positius: la bona organització informativa, estructurada en quatre capítols temàticament ben definits, i la transversalitat del tipus de lector: l'obra és d'especialitat, però és gairebé perfectament comprensible per un lector amb un cert nivell cultural no especialista, el qual, potser amb alguna llacuna de comprensió, a causa de termes especialitzats, podrà seguir perfectament la lectura. També val la pena destacar que entre l'índex i el pròleg hi ha un apartat d'abreviatures que aclareix el significat de moltes sigles.

Volia fer esment que *La catalanofonia* està arrenclerada a la classe d'obres que no cal llegir obligatòriament de principi a final per poder seguir-ne el fil, sinó que té apartats i subapartats que tenen unitat per ells mateixos. Així, doncs, un lector versat en sociolingüística, que coneix la majoria de dades difoses, però que té algunes mancances de coneixement —dades d'algun territori o d'algun àmbit determinat— i curiositats concretes, pot adquirir aquesta obra i, gràcies a un índex al més detallat possible, seleccionar la informació necessitada.

El primer capítol, dedicat a la planificació formal, centra una part important de les pàgines a exposar de manera cronològica la història de la llengua en relació amb la seva normativització i l'aposta per un o més models estandarditzadors. Els aspectes clau d'aquest capítol són el plantejament del fet que hi ha una oposició entre polítiques cohesionadores i polítiques disgregadores i la relació de les dinàmiques codificadores amb el concepte de *comunitat lingüística*. Ras i curt, els punts a favor de l'existència d'una comunitat lingüística catalana que agrupa totes les varietats —la proximitat lingüística observada i defensada des del punt de vista científic, la intercomprensió lingüística i la continuïtat dels lligams culturals— remen a favor d'un únic estàndard per al català; en canvi, la consciència d'alguns parlants, contrària a la idea d'una única comunitat lingüística, especialment entre la societat valenciana, rema a favor de l'establiment de diferents estàndards. Es relacionen aquests esquemes amb conceptes introduïts per diversos lingüistes, com la teoria de les llengües per distància i les llengües per elaboració, de Heinz Kloss, i es fa referència als factors que s'han considerat diferenciadors de *llengua* i *dialecte*, no pas sempre lingüístics. Es clou el capítol afirmant que actualment la comunitat lingüística catalana s'acosta a

un model format per diferents estàndards, que té com a causa la feblesa dels factors simbólicoactitudinals i interaccionals.

El segon capítol tracta de la planificació funcional. Els actors que intervenen en l'esdevenidor no són només institucionals. Observem que nombroses associacions civils s'expressen i fan actuacions a favor d'un o altre model de política lingüística —l'estatal o el de la comunitat autònoma on s'adscriu—. El capítol explica de manera força cronològica l'evolució de la política lingüística als tres territoris catalanoparlants amb més població —Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià—, havent-hi hagut prèviament una introducció que molt resumidament parla de la Catalunya del Nord, Andorra, la Franja i l'Alguer. Com a pinzellades es pot dir que, segons l'autor, és a Catalunya on la situació institucional del català és més positiva, encara que molt millorable, i que al País Valencià —deixant de banda la Catalunya del Nord i l'Alguer— la situació és molt deficitària; també és adequada la consideració que des de les institucions autonòmiques es ven un missatge de triomf que no es correspon amb l'opinió de la societat civil més compromesa, que creu que, tot i les millores aconseguïdes en el pla legal, hi ha molt terreny per recórrer. Destaco la valoració de l'autor sobre el fet que la poca dedicació que la Generalitat Valenciana fa en matèria de política lingüística —que es podria entendre com una voluntat de no-intervenció en els usos lingüístics— comporta una política lingüística molt efectiva: la de la minorització progressiva del valencià.

El tercer capítol descriu l'evolució que hi ha hagut als territoris catalanoparlants en relació amb la política educativa. És remarcable la dada que la lingüística educativa a les terres de parla catalana ha tingut un component sociolingüístic molt més alt que a altres comunitats lingüístiques, en tant que ha anat molt més enllà de l'avaluació dels aprenentatges lingüístics i ha investigat els usos i les ideologies. Com a dades clau, a Catalunya hi ha hagut una evolució positiva i ha quedat fidelitzat el sistema de conjunció en català com a hegemònic. Malgrat tot, l'aprovació de la Llei orgànica per a la millora de la qualitat educativa (LOMCE) en posa en risc la continuïtat. Al País Valencià, en canvi, la situació des del restabliment de la democràcia no ha estat mai òptima. La presència de tres programes lingüístics diferents demostra els inconvenients de la segregació per raó de llengua en una situació en què una de les dues, la pròpia, no està normalitzada socialment. La substitució d'aquests tres programes per dos de nous amb la voluntat de reforçar l'anglès afeblirà la situació del català, atès que un dels dos només tindrà una assignatura en català. A les Illes Balears, sempre a mig camí, hi ha hagut variacions del model lingüísticoeducatiu en funció del canvi de color polític al govern autonòmic. A la Franja, la no-oficialitat de la llengua catalana ha comportat sempre que la seva presència a l'ensenyament, si n'hi havia, fos molt secundària.

L'últim capítol consisteix en una exposició i una valoració de dades demolingüístiques obtingudes a partir d'estudis institucionals duts a terme sobretot en els últims vint anys.

A Catalunya, hi ha hagut un augment del coneixement del català ininterromput des dels primers estudis, que es palpa sobretot en les cohorts més joves, que s'entén

per la presència pública de la llengua i pel sistema educatiu. També hi ha hagut, però, una davallada dels usos —només percentual— des del tombant de segle que es pot justificar per l'arribada d'una xifra important de població al·lòctona durant la primera dècada del segle XXI. A les Illes Balears, el coneixement del català, que probablement ha augmentat entre la població autòctona, ha baixat globalment a causa d'una arribada d'immigrants més forta que a Catalunya. Els usos també van a la baixa, encara que la llengua té una bona valoració social. El País Valencià presenta una evolució més negativa. El coneixement, a excepció de la capacitat d'escriure, ha baixat amb força, i el decreixement percentual d'usuaris no només és degut a l'augment de la immigració, ja que en nombre també hi ha una davallada de catalanoparlants. En aquest territori també hi ha, encara que menor que en el passat, un cert trencament de la transmissió intergeneracional del valencià en els territoris més castellanitzats —València ciutat i regió d'Alacant. En canvi, les dinàmiques en la transmissió són lleugerament positives a les Illes i força més a Catalunya i a Andorra. Tinguem en compte que Andorra és el territori on el català ha experimentat la reculada més forta, atesa l'arribada percentualment més gran de totes de població forana. L'oficialitat exclusiva, però, ens mostra que la integració és més ràpida que a qualsevol altre territori. A més del bon índex de transmissió, hi ha una diferència positiva entre el nombre dels qui tenen el català com a llengua inicial i dels qui el tenen com a habitual, tendència que també s'observa a Catalunya.

Per acabar, hi ha un corollari que fa una síntesi de les idees principals i conclou el llibre. La conclusió bàsica que n'hem d'extreure és que en l'evolució sociolingüística del català hi ha tant aspectes positius com negatius i que a causa de la falta d'unitat política la situació és diferent a cada territori, tant pel que fa a l'ús, com pel que fa a la presència social de la llengua, al coneixement, als drets i deures lingüístics, i a les ideologies lingüístiques. El llibre no presenta unes perspectives de futur gaire definides, ja que són difícils de predir atès el fet que moltes dinàmiques poden canviar. L'autor creu, això sí, que a Catalunya i a Andorra hi ha força esperança d'aconseguir un estat de normalitat lingüística, és escèptic amb el País Valencià, les Illes Balears i la Franja —encara que creu que si hi ha un canvi de rumb també és possible—, i no veu, si es mantenen les circumstàncies actuals, cap possibilitat de normalització a la Catalunya del Nord i l'Alguer. Globalment, percep que la catalanofonia va, de mica en mica, normalitzant-se, havent-hi més llums que ombres, encara que a un ritme molt lent i amb passes enrere i endavant. Se'n destaca que s'ha bastit una comunitat lingüística mitjana i que la tasca d'augmentar el coneixement del català s'ha aconseguit força. Cal, ara, vetllar perquè del coneixement es passi a l'ús, quelcom que en aquestes dècades s'ha demostrat que és un objectiu més difícil. El llibre acaba amb una crida a l'esperança: hi ha molta feina a fer, però és molt el que s'ha aconseguit i, si hi ha un consens polític i social a favor, almenys a una gran majoria del territori la normalitat lingüística és possible en un futur.

En resum, es pot veure clarament que *La catalanofonia* basteix una exposició transversal i minuciosa de la situació sociolingüística del català dels últims temps, en la qual malauradament només falten algunes dades de presentació posterior a la fina-

lització del llibre, com l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013*, que haurien arrodonit el text. Cal no oblidar que les últimes eleccions autonòmiques al País Valencià i les Illes han suposat un descens dels escons dels partits que hi eren majoritaris —PP, PSPV i PSIB— i un increment dels escons de partits de caire menys centralitzador i més defensor de la identitat pròpia i, per tant, de la llengua catalana, que poden ser una primera punta de llança per definir un procés de normalització lingüística en aquestes comunitats amb la decisió necessària —al País Valencià, augment de Compromís i, a les Illes, augment de Més i aparició d'El Pi; també aparició de Podem a ambdues comunitats i aparició de Ciutadans al País Valencià. Hauria estat benvingut un apartat de propostes que exposés una mirada crítica aprofundida sobre la situació de la catalanofonia en aquest segle XXI, però entenem que l'obra s'ha plantejat, més que com a assagística, com a descriptiva.

Julià HIDALGO PLANS
Departament de Filologia Catalana. Universitat de Barcelona